

آسیب‌شناسی حوزه‌بندی انتخاباتی در ایران و ارائه الگوی بهینه؛ مورد:

مجلس شورای اسلامی

مهدی حیدریان - دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

دکتر زهرا احمدی پور* - استاد جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

دکتر ابراهیم رومینا - دانشیار جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

دکتر جواد اطاعت - دانشیار علوم سیاسی، گروه علوم سیاسی، دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۲۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۱۲

چکیده

سازماندهی سیاسی فضا دارای دو بعد تقسیمات کشوری و حوزه‌بندی انتخاباتی است که در این میان حوزه انتخابیه واضح‌ترین انعکاس فضایی مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های سیاسی قلمداد می‌شود. این پژوهش به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ ماهیت و روش توصیفی-تحلیلی بوده و اطلاعات مورد نیاز این پژوهش در دو بخش کتابخانه‌ای و میدانی (مصاحبه و پرسش‌نامه) جمع‌آوری گردیده است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها علاوه بر تحلیل محتوای اسناد از روش AHP و نرم‌افزارهای Spss، Expert Choice و Excell استفاده شده است. یافته‌های پژوهش گویای آن است که نسبت نابرابر جمعیتی، تعدد زیاد شهرستان‌ها و وسعت زیاد برخی از حوزه‌های انتخابیه، عدم انطباق با تقسیمات کشوری، کثرت حوزه‌بندی، رقابت‌های واجد سویه امنیتی و فقدان نهاد حوزه‌بندی، مهم‌ترین آسیب‌های حوزه‌بندی انتخاباتی در ایران به شمار می‌روند. همچنین به منظور کاهش آسیب‌های فوق، الگوی بهینه حوزه‌بندی انتخاباتی در ایران با ترکیبی از سناریوهای بازتوزیع کرسی نمایندگی استان‌ها، توجه به اقلیت‌های دینی، انطباق مرز حوزه‌های انتخابیه با تقسیمات کشوری، پیوستگی سرزمینی، ترسیم و تعیین حدود مرز حوزه‌های انتخابیه در استان‌ها بر مبنای وزن و سهم شاخص‌های اکتشافی پیشنهاد گردید.

واژه‌های کلیدی: سازماندهی سیاسی فضا، حوزه انتخابیه، حوزه‌بندی انتخاباتی، مجلس شورای اسلامی، عدالت

فضایی.

۱. مقدمه

سازماندهی سیاسی فضا، در واقع محصول تلاش جوامع انسانی و سازمان‌های آنها برای اداره کردن پروسه‌های سیاسی و کلیدی رقابت، مشاجره و همکاری تلقی می‌گردد که ارتباط بین اشکال گوناگون قلمروداری و پروسه‌های فوق‌الذکر از مفاهیم کلیدی آن محسوب می‌گردد (Soja, 1971: 37-38) و می‌توان آن را تقسیم‌بندی سطح زمین برای اهداف مدیریتی و کنترلی تعریف نمود (Murphy, 2000: 121). سازماندهی سیاسی فضا دارای دو بعد نظام تقسیمات کشوری و حوزه‌بندی انتخاباتی است. بعد اول، تقسیم کشور به استان‌ها، شهرستان‌ها، بخش‌ها و دهستان‌هاست که قوه مجریه متناسب با این تقسیم‌ها در فضای سرزمینی ایفای نقش می‌نماید. بعد دوم، حوزه‌های تعیین شده از لحاظ قلمرویی می‌باشد که رقابت برای کسب کرسی نمایندگی بین تعداد زیادی از مناطق مجزا تقسیم شده است (Farrell, 2011: 22). جزئیات تعیین این حوزه‌ها، تأثیر زیادی بر خروجی انتخابات دارد. در ایران، قوانین دقیق به منظور حوزه‌بندی انتخاباتی، تدوین نگردیده و فقط دو محمل قانونی به صورت جزئی در این زمینه وجود دارد. یکی، تبصره ۲ ماده ۱۴ قانون تقسیمات کشوری می‌باشد که بر اساس آن: حوزه‌های انتخابات مجلس شورای اسلامی حتی الامکان منطبق با محدوده شهرستان‌ها و هر حوزه انتخاباتی متشکل از یک یا چند شهرستان خواهد بود و محدوده حوزه‌های انتخاباتی را قانون معین می‌کند. دیگری، اصل ۶۴ قانون اساسی است که طبق آن، عده نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۲۷۰ نفر است و پس از هر ده سال، با در نظر گرفتن عوامل انسانی، سیاسی، جغرافیایی و نظایر آنها، حداکثر بیست نفر نماینده می‌تواند به تعداد نمایندگان کنونی اضافه شود، محدوده جغرافیایی و تعداد نمایندگان را قانون مشخص می‌کند (Ahmadypour and et al, 2022: 160). از طرفی قانون انتخابات کشور نیز، به توضیح فرایند اجرای انتخابات پرداخته و مکانیسم ترسیم حوزه‌های انتخابیه را تبیین ننموده است. موارد فوق منتج از فقدان چارچوب دقیق حوزه‌بندی انتخاباتی در ایران است که برای یک نظام دموکراتیک چالشی جدی محسوب می‌گردد. پژوهش حاضر ضمن آسیب‌شناسی نحوه

تعیین حدود حوزه‌های انتخابیه کشور، از برهمکنش این آسیب‌ها با معیارهای مطلوب حوزه‌بندی، الگویی بهینه به منظور ترسیم حوزه‌های انتخابیه در کشور ارائه می‌نماید.

۲. روش تحقیق و محیط‌شناسی

۲-۱. روش تحقیق

این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت و روش کلی، از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی می‌باشد. روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای و شامل مطالعه و بررسی کتب و مقالات علمی، اسناد و مدارک (لویح دولت، مطالعات مرکز پژوهش‌های مجلس و نطق‌های نمایندگان مجلس)، مصاحبه و اطلاعات آماری می‌باشد. در مرحله تحلیل داده‌های تحقیق، از روش‌های AHP، نرم‌افزار Expert Choice, SPSS, GIS و تحلیل محتوی اسناد استفاده گردید.

۲-۲. محیط‌شناسی

ایران دارای ۲۰۸ حوزه انتخابیه است که از این تعداد، ۱۷۴ حوزه انتخابیه تک کرسی و ۲۹ حوزه، از ۲ تا ۳۰ کرسی و به شیوه نظام اکثریتی نمایندگان را انتخاب می‌کنند. ۵ کرسی نیز به اقلیت‌های مذهبی (زرتشتیان یک کرسی، ارمنیان دو کرسی، کلیمیان یک کرسی، آشوریان و کلدانیان یک کرسی) اختصاص یافته است.

شکل (۱): نقشه حوزه‌های انتخابیه

۳. پیشینه پژوهش

احمدی پور و همکاران (Ahmadypour and et al, 2011) در مقاله‌ای با عنوان "تحلیل حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان" به این نتیجه رسیدند که در بعضی موارد عدم انطباق حوزه‌های انتخاباتی

و کژحوزه‌بندی در تحدید حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان تأثیر منفی در درجه نمایندگی گروه قومی ترکمن برجای گذاشته است. پژوهش مذکور بیشتر به آسیب کژحوزه‌بندی پرداخته و تحلیلی از سایر آسیب‌های حوزه‌بندی استان مذکور ارائه نکرده است.

وبستر (Webster, 2013) در مقاله‌ای با عنوان "انعکاس معیارهای کنونی بر ارزیابی طرح‌های حوزه‌بندی" با تأمل درباره ارزیابی کنونی طرح‌های حوزه‌بندی انتخاباتی اذعان می‌دارد که کیفیت و مشروعیت حوزه‌بندی، عموماً مشتمل بر معیارهای برابری جمعیت حوزه‌ها، پیوستگی و فشرده‌گی، توجه به گروه‌های اقلیت، توجه به مرزهای اداری-سیاسی، انسجام و یکدستی حوزه، حفظ کرسی‌های قبلی و حفظ هسته اصلی سابق حوزه می‌باشد.

رضایی (Rezaee, 2015) در مقاله‌ای با عنوان "ارائه مدل شناورسازی مرز حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی بر مبنای افزایش سرمایه اجتماعی" مدلی را بر مبنای انفکاک مرزهای مشخص و ثابت حوزه‌های انتخابیه و شناورسازی این مرزها با تکیه بر پارامترهای جمعیت، قومیت، ضریب محرومیت هر منطقه و تراز ملی پیشنهاد نموده است. مدل مذکور، نیازمند آمار دقیق جمعیت قومیت‌های کشور است که آمار دقیقی در این زمینه وجود ندارد، همچنین در مدل مذکور، به مقدار عددی تراز نمایندگی (انتساب یک نماینده به تعداد معینی از جمعیت) و ضریب عددی اشاره‌ای نشده و مدل به صورت ریاضی، مرزبندی جدیدی از حوزه‌های انتخابیه کشور را نشان نداده است.

احمدی‌پور و همکاران (Ahmadypour and et al, 2020) در مقاله‌ای با عنوان "معیارهای تعیین حوزه‌های انتخابیه پارلمانی" به این نتیجه رسیدند که: کشورها بر اساس قانون اساسی و قوانین انتخاباتی خود اقدام به تعیین معیارهای حوزه‌های انتخابیه می‌نمایند و به فراخور شرایط سیاسی، اجتماعی و طبیعی مرز حوزه‌های انتخابیه ترسیم می‌شوند.

۴. مباحث نظری

۴-۱. جغرافیای انتخابات

جغرافیای انتخابات یک چشم‌انداز سه‌بعدی برای بررسی سازماندهی، هدایت و پیامد انتخابات ایجاد می‌کند (Johnston and Pattie, 2012b:32) و به مطالعه توزیع الگوی فضایی قدرت در

قالب روابط متقابل جغرافیا، قدرت و انتخابات می‌پردازد (Kavianirad and Rasouli, 2014: 103). این ارکان سه‌گانه جغرافیای انتخابات در ذیل سازماندهی سیاسی فضا بررسی می‌شود. ذیل بخش جغرافیا ظرفیت‌های سرزمینی انتخابات در غالب حوزه‌بندی و رویکردهای مرتبط با آن بررسی می‌شود.

۲-۴. حوزه‌بندی انتخاباتی

حوزه‌بندی انتخاباتی عبارت است از ترسیم خطوط بر روی نقشه با توجه به معیارهای از پیش تعیین شده با هدف تقسیم یک منطقه به چندین حوزه انتخابیه مجزا که از هر یک از آنها یک یا چند نماینده انتخاب می‌شوند (Grofman and Handley, 2008: 277). اختلاف بر سر نحوه ترسیم مرزها در چندین سطح جریان دارد به گونه‌ای که هر دو بعد سیاست یعنی منازعه نظری و منازعه بر سر قدرت در آن جریان دارد. فرایند حوزه‌بندی مسئله‌ای سیاسی است، زیرا مثل سایر فرایندهای سیاسی دربرگیرنده تلاش برای کسب منافع شخصی و جمعی و همچنین کشمکش بر سر کسب قدرت است.

۳-۴. کژحوزه‌بندی

روشی است که به بازترسیم مرزهای حوزه‌های انتخابیه به نفع یک گروه خاص (فارغ از تناسب جمعیتی) علیه دیگر گروه‌ها می‌پردازد (Webster, 2020). ترسیم جانبدارانه حوزه‌های انتخابیه در فرایند حوزه‌بندی ایالات متحده پدیده‌ای نافذ و گریزناپذیر است و به عنوان یکی از سوء استفاده‌های عمده در انتخابات دموکراتیک قلمداد می‌گردد. از راهکارهای مقابله با این پدیده می‌توان به اعمال یکپارچگی (تقسیم واحدهای اداری حداکثر در دو حوزه انتخابیه)، مجاورت و پیوستگی واحدها، برابری جمعیت و انطباق با مرزهای سیاسی اشاره کرد (Apollonio and et al, 2009: 3601). یک حزب (گروه)، ترسیم جانبدارانه حوزه‌های انتخابیه را یا با پراکنده کردن حامیان حزب (گروه) رقیب در سایر حوزه‌ها به نحوی انجام می‌دهد که منجر به اقلیت رأی‌دهندگان در آن حوزه‌ها شود که قادر به رأی آوری نامزد مورد نظرشان نشوند و یا با متمرکز ساختن حامیان حزب (گروه) رقیب در حوزه‌هایی که اکثریت غیرعادی

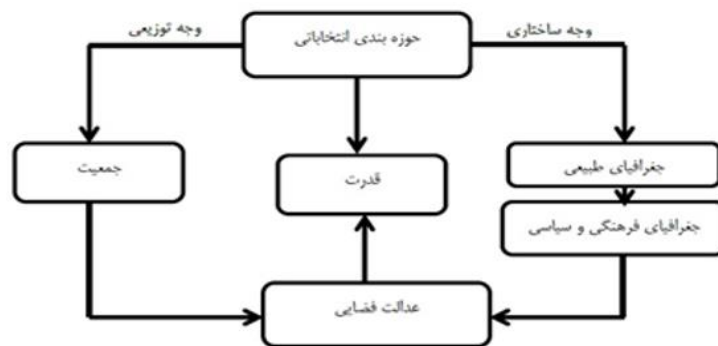
رأی دهندگان را تشکیل می‌دهند و آراء آنان بیش از آراء مورد نیاز برای نامزد مورد حمایت است، انجام می‌دهد که روش اول را خردسازی و روش دوم را توده‌سازی می‌نامند. اثر تجمعی این روش‌ها باعث ائتلاف رأی حزب (گروه) رقیب می‌شود (Engstrom, 2020: 23).

۴-۴. رویکرد عدالت فضایی

عدالت فضایی نقطه تلاقی فضا، سیاست و عدالت اجتماعی است که به جنبه‌های فضایی یا جغرافیایی عدالت اشاره دارد و توزیع عادلانه و منصفانه منابع و فرصت‌های باارزش در فضای جامعه را شامل می‌شود که می‌تواند هم بعنوان یک خروجی و هم به عنوان فرایند در نظر گرفته شود، به عنوان الگوهای جغرافیایی یا توزیعی که عادلانه یا نا عادلانه هستند، بعنوان فرایندهایی که این خروجی‌ها را تولید می‌کند (Soja, 2008: 4). دستیابی برابر تمام سکنه فضای جغرافیایی به قدرت ملی، فرصت‌های ملی و ثروت ملی شاکله اصلی عدالت فضایی در جغرافیای سیاسی را شکل خواهد داد (Hafeznia and et al, 2015: 37). از این منظر عدالت فضایی یا جغرافیایی عبارت است: از برابری نسبی شاخص‌های جامع توسعه (اقتصادی- زیربنایی، سیاسی، فرهنگی- اجتماعی، آموزشی، بهداشتی و امنیتی) در مکان‌ها و فضاها و جغرافیایی (خرد و کلان) یک کشور با شاخص‌های متناظر توسعه با آن در سطح ملی بر اساس نیاز و برابری (Hafeznia and et al, 2015: 33).

این وجه از عدالت فضایی ناظر بر بعد توزیعی است، در بعد ساختاری عدالت فضایی، فرایندهای منجر به عدم تعادل در سه‌گانه قدرت، فرصت و ثروت بررسی می‌شود، بطوری‌که هر چقدر شکاف بین منزلت، ظرفیت و مزیت زیاد شود به همان اندازه به بی‌عدالتی فضایی افزوده خواهد شد (Ghaderi Hajat, 2022). شاکله اصلی ارتباط عدالت فضایی و حوزه‌بندی انتخاباتی پارلمانی از دریچه قدرت است، که از این میان، می‌توان به نقش‌آفرینی و سهم بودن افراد ملت در قدرت از طریق انتخاب نمایندگان حوزه‌های انتخابیه اشاره نمود که، با حوزه‌بندی انتخاباتی پیوند می‌خورد. ارتباط وجه توزیعی عدالت فضایی و حوزه‌بندی پارلمانی از منظر عامل جمعیت قابل بررسی است و به معنای برابری نسبی ارزش رأی ساکنان حوزه‌های انتخابیه یک کشور و توزیع متوازن قدرت در فضا از طریق توزیع عادلانه کرسی‌های نمایندگی است.

ارتباط وجه ساختاری آنها از منظر مدیریت سیاسی فضا و توجه به جغرافیای طبیعی، فرهنگی و سیاسی اجزا حوزه‌های انتخابیه بررسی می‌شود، به گونه‌ای که، تجانس حداکثری بین اجزا یک حوزه انتخابیه وجود داشته باشد و ساکنان حوزه‌های انتخابیه به این باور برسند که مشارکت سیاسی آنان در عرصه انتخابات موثر است. از همین روی، به منظور تحقق بهتر عدالت فضایی در حوزه‌بندی انتخابات، همواره لازم است ساختارهای سیاسی، فضایی، تاریخی، قومی و ایدئولوژیک مناطق مورد توجه جدی قرار گیرد که نمود این مسئله ضمن کمک به اهداف حوزه‌بندی، مشارکت سیاسی موثر - سهمی بودن در پروسه قدرت - را نیز به همراه دارد.

شکل (۲): بسط رویکرد عدالت فضایی به حوزه‌بندی انتخاباتی

۴-۵. معیارهای تعیین حدود حوزه‌های انتخابیه

۴-۵-۱. معیارهای جغرافیایی

۴-۵-۱-۱. برابری نسبی جمعیت

گسترده‌ترین و عمومی‌ترین معیار پذیرفته‌شده برای تعیین حدود حوزه‌های انتخابیه، برابری نسبی جمعیت حوزه‌هاست. میزان رعایت این معیار در کشورهای مختلف تفاوت زیادی دارد. در کانادا به کمیسیون‌های مستقل که مسئول ایجاد حوزه‌های انتخاباتی فدرال هستند، اجازه داده شده است تا به اندازه ۲۵ درصد از استاندارد یاد شده انحراف داشته باشند. در کشور آلمان قانون انتخابات مستلزم آن است که جمعیت یک حوزه انتخابیه بیش از ۱۵ درصد از میانگین منحرف نشود و

اگر این انحراف بیش از ۲۵ درصد باشد، باید مرزهای حوزه انتخابیه دوباره تغییر یابد (Handley, 2006: 248).

۴-۱-۵-۲. توجه به ویژگی‌های طبیعی

حوزه‌های انتخابیه بایستی از لحاظ وضعیت کالبدی و اقلیم شرایط یکسانی داشته باشند زیرا این وضعیت اغلب بر جغرافیای فرهنگی آنها تأثیرگذار است.

۴-۱-۵-۳. پیوستگی و فشرده‌گی حوزه‌های انتخابیه

طرفداران این معیار بر این باور هستند که حوزه‌ها نبایستی شکلی پراکنده داشته باشند، بلکه همه اجزا تشکیل دهنده حوزه باید به هم مرتبط باشند. به نظر می‌رسد این معیارها به وسیله کمیسیون‌های حوزه‌بندی تقریباً در همه جا بدیهی فرض شده به گونه‌ای که در بسیاری از کشورها به عنوان اصلی قانونی مفروض گردیده است. برای اینکه حوزه‌ای پیوسته و مجاور تلقی شود، تمام نقاط در حوزه مذکور باید به دیگر نقاط بدون ورود به حوزه دوم قابل دسترس باشد (Grofman, 1985: 84).

۴-۵-۲. معیارهای جغرافیایی - سیاسی

۴-۵-۲-۱. انطباق مرز حوزه‌های انتخابیه با مرزهای تقسیمات کشوری

توجه به معیار مرزهای تقسیمات سیاسی بسیار پرسابقه است و همیشه مورد حمایت دادگاه‌ها و ایالت‌ها بوده است (Herbert and et al., 2000: 61). توجه به این معیار حوزه‌های انتخابیه را برای رأی‌دهندگان قابل درک‌تر می‌نماید.

۴-۵-۲-۲. توجه به جوامع مشترک‌المنافع

منطق توجه به جوامع مشترک‌المنافع در ترسیم حوزه‌های انتخابیه آن است که نماینده بهتر بتواند منافع حوزه انتخابیه خود را مفصل‌بندی و پیگیری کند. اصل اجتماعات مشترک‌المنافع احتمالاً کمتر از هر اصل دیگری تعریف شده است اما به عنوان یک معیار عمدتاً جغرافیایی به عنوان قلمروهایی که با آنها شهروندان تعیین هویت می‌شوند و انسجام و یکپارچگی‌شان را می‌خواهند صیانت کنند، قابل تعریف است (Morrill, 1990: 215).

۴-۵-۲-۳. توجه به گروه‌های اقلیت

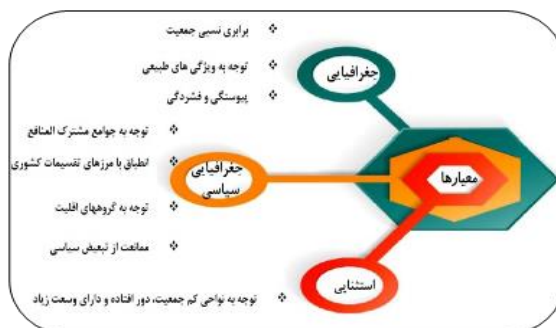
در کشورهایی که در آنها برای انتخاب اعضای مجلس از نظام‌های انتخاباتی مبتنی بر حوزه‌های انتخابیه تک‌نماینده‌ای استفاده می‌شود، اصل نمایندگی تناسبی و حتی اصل حضور حداقلی اقلیت‌های نژادی، قومی و مذهبی در مجلس به هیچ وجه محقق نمی‌شود. این امر به ویژه در انتخابات مجلس کشورهایی که در آنها از نظام‌های انتخاباتی ای استفاده می‌شود که مبتنی بر حوزه‌های انتخابیه هستند، قابل مشاهده است. در مقابل، در نظام‌های انتخاباتی تناسبی و مختلط که در آنها انتخابات مبتنی بر لیست‌های حزبی است، امکان راهیابی نامزدهای وابسته به گروه‌های اقلیت به مجلس، بسیار بیشتر است (Handle and Grofman, 2008:277).

۴-۵-۲-۴. ممانعت از تبعیض سیاسی

در طول دهه‌ی اخیر، حداقل ده ایالت در آمریکا طرح‌های قانونی یا کمیسیون حوزه‌بندی مجدد را باطل کردند چون طرفدار ترسیم‌های غیرعادلانه بودند یا معیارهای حوزه‌بندی مجدد را در ایالت‌هایی تأیید نمودند که به نفع احزاب یا نمایندگان خاصی بود. با این حال این نتایج تنها وقتی امکان‌پذیر هستند که حوزه قضایی معیارهای قانونی خاصی داشته باشد و دادگاه‌ها مایل به اجرای این معیارها باشند (Bickerstaff, 2020:143).

۴-۵-۳. معیارهای استثنایی

توجه به نواحی کم جمعیت یا دارای وسعت زیاد و دور افتاده و محروم منافاتی با عدالت فضایی ندارد. چنین معیارهایی توسط کمیسیون‌های حوزه‌بندی مورد توجه قرار می‌گیرد.

شکل (۳): مدل مفهومی معیارهای حوزه‌بندی انتخاباتی

۵. یافته‌های تحقیق

۵-۱. یافته‌های کتابخانه‌ای

تعداد حوزه‌های انتخابیه کشور، ۲۰۸ حوزه و تعداد کل نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۲۹۰ نفر می‌باشد. با توجه به جمعیت کشور براساس سرشماری سال ۹۵ (۷۹۹۲۶۲۷۰ نفر) و تقسیم این عدد بر ۲۸۵ به هر ۲۸۰۴۴۳ نفر یک نماینده بر مبنای معیار جمعیت تعلق می‌گیرد. از آنجا که ۵ کرسی از ۲۹۰ کرسی متعلق به اقلیت‌های دینی است و نسبت جمعیت به تعداد نمایندگان در آن تأثیر ندارد. پس کل جمعیت کشور بر ۲۸۵ تقسیم گردید تا میانگین تعداد نمایندگان به جمعیت کل کشور محاسبه شود (Mir Ahmadi, 2020:9). با تناسب‌گیری ساده درصد انحراف از میانگین کنونی حوزه‌های انتخابیه محاسبه گردید. با جمع‌بندی نظر کارشناسان و متخصصین حوزه‌بندی انتخابات در ایران، در صورتی که ترسیم حوزه‌های انتخابیه فقط بر مبنای عامل جمعیت صورت گیرد، ۲۵ درصد انحراف از میانگین جمعیتی مجاز می‌باشد. در این پژوهش بر مبنای جمع‌بندی نظرات کارشناسان و متخصصین حوزه‌بندی وسعت بیش از ۱۰۰۰۰ کیلومتر مربع برای حوزه‌های انتخابیه تک‌کرسی وسعت زیاد محسوب گردیده است که دسترسی موکلین به نمایندگان را با مشکل مواجه می‌سازد (Interview, 2022). با بررسی جدول حوزه‌های انتخابیه و محاسبه میزان انحراف جمعیتی آنان از میانگین کشوری و با توجه به جدول ذیل نسبت نابرابر جمعیتی حوزه‌های انتخابیه تأیید گردید.

جدول (۱): درصد انحراف جمعیتی حوزه‌های انتخابیه از میانگین کشوری

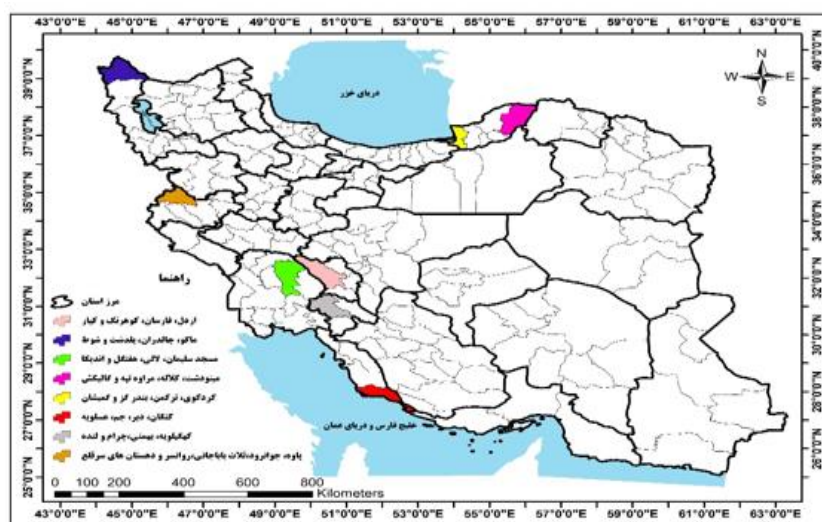
ردیف	میزان انحراف از میانگین کشوری (درصد)	فراوانی حوزه‌های انتخابیه
۱	۰-۲۰	۵۵
۲	۲۰-۳۰	۳۶
۳	۳۰-۵۰	۴۵
۴	۵۰-۱۰۰	۶۰
۵	بیش از ۱۰۰	۷

با بررسی جدول حوزه‌های انتخابیه مشخص گردید که در ۹ حوزه انتخابیه کشور، مرزحوزه‌های انتخابیه بر مرز شهرستان‌ها منطبق نمی‌باشد. در جدول (۲) اسامی حوزه‌های انتخابیه و عدم انطباق ذکر گردیده است.

جدول (۲): حوزه‌های انتخابیه دارای عدم انطباق با تقسیمات کشوری

ردیف	نام حوزه انتخابیه	عدم انطباق
۱	نطنز و بخش قمصر	بخش قمصر شهرستان کاشان
۲	فریمان، سرخس، بخش های احمد آباد و رضویه	بخش های احمد آباد و رضویه شهرستان مشهد
۳	قوچان و فاروج	شهرستان فاروج
۴	بندر ماهشهر، امیدیه، هندیجان و بخش جولکی	بخش جولکی شهرستان آخاجاری
۵	ماهشهر، ایجرود، دهستان های قلتوق و بوغداکندی	دهستان های قلتوق و بوغدا کندی شهرستان زنجان
۶	خاش، میرجاوه، تفتان، بخش های کورین و نصرت آباد	بخش های کورین و نصرت آباد شهرستان زاهدان
۷	ایرانشهر، سرباز، دلگان، فونج، لاشار، بمپور، راسک، بخش های بنت، آشار و آهوران	بخش آشار شهرستان مهرستان- بخش های بنت و آهوران شهرستان نیک شهر
۸	یزد، اشکذر و بخش ندوشن	بخش ندوشن شهرستان میبد
۹	پاوه، جواترود، ثلاث باباجانی، روانسر، دهستان های سرقلعه و جیگران	دهستان های سرقلعه و جیگران شهرستان سرپل ذهاب

در ۸ حوزه انتخابیه فقط کثرت شهرستان‌ها (۴ یا بیشتر) و در ۱۰ حوزه انتخابیه هم کثرت شهرستان‌ها (۴ یا بیشتر) و وسعت زیاد حوزه‌های انتخابیه (بیش از ۱۰۰۰۰ کیلومتر مربع) وجود دارد. همچنین در ۳ حوزه انتخابیه فقط وسعت زیاد حوزه‌های انتخابیه نمود فضایی دارد.

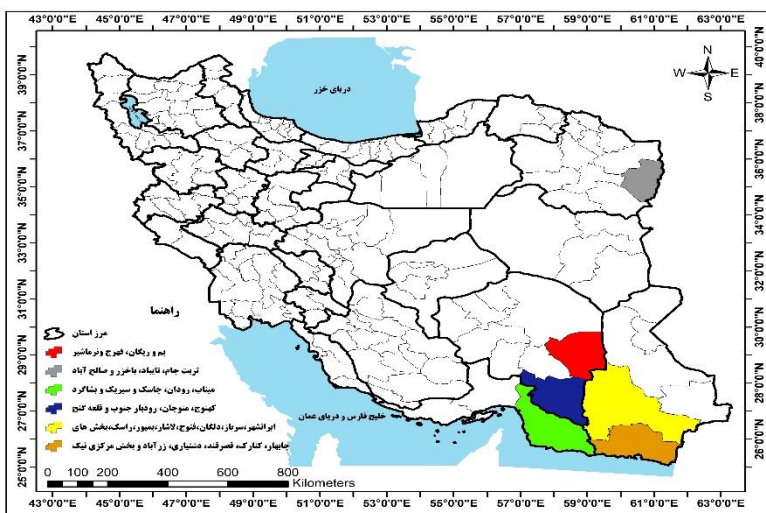

شکل (۴): حوزه‌های انتخابیه تک کرسی، چهار شهرستانی و دارای انحراف جمعیتی بین ۲۵ تا ۲۵-

درصد از میانگین کشوری (انحراف نرمال)

جدول (۳): حوزه‌های انتخابیه تک‌کرسی، چهار شهرستانی یا بیشتر، وسعت زیاد (بیش از ۱۰۰۰۰ کیلومتر مربع) و دارای انحراف جمعیتی بین ۲۵ تا ۲۵- درصد از میانگین کشوری (انحراف نرمال)

ردیف	نام حوزه انتخابیه	وسعت (کیلومتر مربع)	میزان انحراف (درصد)
۱	کاشمر، خلیل‌آباد، بردسکن و کوه سرخ	۱۱۸۷۸/۳۲	۵/۵۴
۲	مهریز، بافق، ابرکوه، بهاباد، خاتم و مروست	۳۵۴۹۶/۵۵	-۲۵/۸۶
۳	لارستان، خنج، اوز، گراش و جویم	۱۹۰۷۲/۱۹	۱۰/۲۴
۴	سراوان، سیب و سوران، مهرستان و گلشن	۲۴۰۱۲/۸۸	۱۸/۱۶

شکل (۵): حوزه‌های انتخابیه تک‌کرسی، چهار شهرستانی یا بیشتر، وسعت زیاد (بیش از ۱۰۰۰۰ کیلومتر مربع) و دارای انحراف جمعیتی بیش از مثبت ۲۵ درصد از میانگین کشوری

جدول (۴): حوزه‌های انتخابیه تک‌کرسی، وسعت زیاد (بیش از ۱۰۰۰۰ کیلومتر مربع) و دارای انحراف جمعیتی بین ۲۵ تا ۲۵- درصد از میانگین کشوری (انحراف نرمال)

ردیف	نام حوزه انتخابیه	وسعت (کیلومتر مربع)	میزان انحراف (درصد)
۱	سمنان، مهدی شهر و سرخه	۲۲۱۵۶/۷	-۷/۴۶

۲۲/۱۷	۲۵۳۹۹/۷	بیرجند، درمیان و خوسف	۲
۸/۲۳	۵۱۶۶۰/۳۹	شاهرود و میامی	۳

در ۶ حوزه انتخابیه رقابت‌های ایلی- طایفه‌ای برخاسته از پایین بودن شاخص‌های رفاه و توسعه، فقدان عدالت فضایی و ابراز هویت (Heidarian and et al,2018:73)، رقابت‌های مکانی و رقابت مذهبی با سویه امنیتی کشف گردید.

جدول (۵): حوزه‌های انتخابیه دارای سویه امنیتی

نوع رقابت	نام حوزه انتخابیه	ردیف
ایلی- طایفه ای	ممسنی و رستم	۱
ایلی- طایفه ای	ایذه و باغ ملک و دزپارت	۲
ایلی- طایفه‌ای	سلسله و دلفان	۳
مذهبی	طوالش، رضوانشهر و ماسال	۴
مذهبی	خواف و رشتخوار	۵
مکانی	سپیدان و بیضاء	۶

همچنین در حوزه‌های انتخابیه بیجار (Interview,2022)، گرگان و آق‌قلا، آسیب کثرت‌حوزه‌بندی (Ahmadypour and et al,2011:36) دارای نمود فضایی است. از دیگر آسیب‌ها می‌توان به فقدان پیوستگی سرزمینی حوزه‌های انتخابیه "تفت و میبد" و "بندرعباس، قشم، ابوموسی، حاجی‌آباد و خمیر" و تفکیک حوزه‌های انتخابیه بناب و ملکان (Safari,2005:97)، بروجن و لردگان (The text of 322 session of fifth Parliament deliberations,1999:28) و اردکان و میبد (The text of 321 session of fifth Parliament deliberations,1999:31) در سال ۱۳۷۸ بر مبنای رقابت‌های مکانی واجد سویه امنیتی اشاره کرد.

۲-۵. یافته‌های میدانی

با تحلیل مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی، مقالات و کتب مربوط به حوزه‌بندی انتخاباتی، قوانین مربوط به حوزه‌بندی و اخذ نظرات خبرگان، یازده سناریو به منظور ارائه الگوی بهینه حوزه‌بندی با استفاده از یک دور دلفی به بوته نقد خبرگان گذاشته شد. سناریوهای شماره یک و ده جدول (۶) بر مبنای طرح استانی شدن حوزه‌های انتخابیه مجالس ششم، هفتم و نهم شورای اسلامی، سناریوهای سه، چهار، پنج، شش، هشت و یازده بر اساس اصل ۶۴ قانون اساسی، سناریو هفت بر اساس تبصره ۲ ماده ۱۴ قانون تقسیمات کشوری و سناریوهای دو و نه بر مبنای تحلیل مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی و نظرات خبرگان حوزه‌بندی انتخاباتی تدوین گردید. در این مرحله با استفاده از پرسشنامه ۵ گزینه‌ای مطلوبیت هر سناریو مورد ارزیابی قرار گرفت. جهت تبدیل پاسخ‌های کیفی به کمی از روش وزن‌دهی استفاده شده است، به نحوی که با توجه به نحوه مقیاس‌بندی طیف ۵ گانه پرسشنامه میزان مطلوبیت هر سناریو اندازه‌گیری شد.

جدول (۶): میزان مطلوبیت سناریوها از دیدگاه خبرگان

نقطه نظرات خبرگان										شماره سناریو	سناریوها
مطلوبیت شاخص			وزن شاخص		فراوانی نظرات						
نامطلوب	نسبتاً مطلوب	مطلوب	میانگین وزنی	وزن کلی شاخص	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد		
*			۲,۶۹	۸۶	۳	۱۲	۱۰	۶	۱	۱	حوزه بندی استانی (هر استان یک حوزه انتخابیه)
		*	۴,۱۲	۱۳۲	۰	۱	۶	۱۳	۱۲	۲	بازتوزیع کرسی های نمایندگی استان ها بر مبنای وزن شاخص های اکتشافی
*			۲,۶۲	۸۴	۸	۱۰	۴	۶	۴	۳	تعادل بخشی جمعیتی به حوزه های انتخابیه دارای انحراف بیش از ۲۵ درصد از میانگین کشوری با جمعیت آنان با حوزه های مجاور درون استانی یا بیرون استانی

*			۲,۴۱	۷۷	۸	۱۲	۵	۵	۲	۴	افزایش چهل کرسی نمایندگی و تعادل بخشی جمعیتی به حوزه های انتخابیه دارای انحراف بیش از ۲۵ درصد از میانگین کشوری با تجمیع آنان با حوزه های مجاور بیرون استانی
*			۲,۸۱	۹۰	۵	۹	۸	۷	۳	۵	اختصاص کرسی نمایندگی به اقلیت های دینی بر مبنای شاخص جمعیت
	*		۳,۸۱	۱۲۲	۰	۱	۱۱	۱۳	۷	۶	عدم تغییر در کرسی نمایندگی اقلیت های دینی (۵ کرسی نمایندگی)
		*	۴,۱۹	۱۳۴	۰	۰	۴	۱۸	۱۰	۷	انطباق حوزه های انتخابیه با مرزهای تقسیمات کشوری، به نحوی که حوزه های انتخابیه منطبق بر محدوده شهرستان ها ترسیم گردد.
	*		۳,۹۷	۱۲۷	۰	۰	۱۰	۱۳	۹	۸	پیوستگی سرزمینی حوزه های انتخابیه (آبی- زمینی)
		*	۴,۱۶	۱۳۳	۰	۰	۴	۱۹	۹	۹	ترسیم مرز حوزه های انتخابیه با لحاظ کردن وزن و سهم شاخص های اکتشافی
*			۲,۷۲	۸۷	۴	۷	۱۶	۴	۱	۱۰	حوزه بندی شهرستانی- استانی
*			۲,۸۱	۹۰	۴	۷	۱۶	۵	۱	۱۱	حوزه بندی بر مبنای شاخص های جمعیت و مساحت

مطابق نتایج جدول (۶) از مجموع ۱۱ سناریوی شناسایی شده در مطالعات اکتشافی ۶ سناریو از دیدگاه خبرگان فاقد مطلوبیت لازم می باشند از این رو این سناریوها حذف و ۵ سناریوی باقی مانده مبنای ارزیابی براساس آزمون T-Test قرار می گیرند. در این آزمون میانگین ۳ به عنوان مبنای ارزیابی سناریوها در نظر گرفته شده است. در جدول (۷) نتایج این آزمون ارائه شده است.

جدول (۷): نتایج آزمون T-Test سناریوهای حوزه‌بندی انتخاباتی در ایران

سناریو	مقدار آماره t	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	sig	نتیجه آزمون فرضیات
بازتوزیع کرسی‌های نمایندگی استان‌ها بر مبنای وزن شاخص‌های اکتشافی	۷/۶۴	۴/۱۲	۰/۸۳	۳۱	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
عدم تغییر در کرسی نمایندگی اقلیت‌های دینی (۵ کرسی نمایندگی)	۲۶/۲۸	۳/۸۱	۰/۸۲	۳۱	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
انطباق حوزه‌های انتخابیه با مرزهای تقسیمات کشوری، به نحوی که حوزه‌های انتخابیه منطبق بر محدوده شهرستان‌ها ترسیم گردد.	۳۶/۷۵	۴/۱۹	۰/۶۴	۳۱	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
پیوستگی سرزمینی حوزه‌های انتخابیه (آبی-زمینی)	۲۸/۷	۳/۹۷	۰/۷۸	۳۱	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
ترسیم مرز حوزه‌های انتخابیه با لحاظ کردن وزن و سهم شاخص‌های اکتشافی	۳۷/۴۴	۴/۱۶	۰/۶۳	۳۱	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر

بر اساس نتایج جدول بالا در کلیه سناریوها فرضیه‌های جانشین در سطح معنا داری ۰/۰۵ پذیرفته می‌شود به عبارتی از دیدگاه پاسخگویان سناریوهای شناسایی شده، سناریوهای قابل قبولی می‌باشند که باید در طراحی الگوی بهینه حوزه‌بندی انتخاباتی در ایران مورد توجه قرار گیرند.

شکل (۶): سناریوهای مورد تأیید برای ارائه الگوی بهینه

با بررسی داده‌های کتابخانه‌ای و مصاحبه با خبرگان، ۴ معیار جمعیت، کم برخورداری، مساحت و طول مرز به عنوان فاکتورهای اساسی و مهم در سناریو بازتوزیع کرسی‌های نمایندگی استان‌ها در نظر گرفته شد (Interview, 2022). سپس پرسشنامه AHP برای ۳۲ نفر از خبرگان حوزه بندی

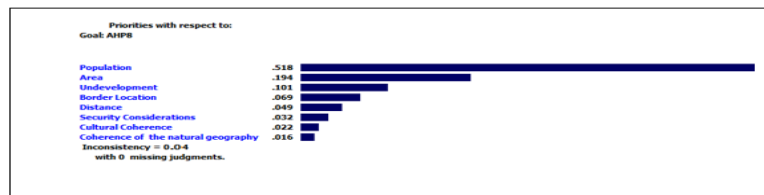
انتخابات ارسال گردید و میانگین هندسی مقایسه دو به دو معیارها در نرم افزار Expert Choice وارد که خروجی آن در شکل نشان داده شده است.

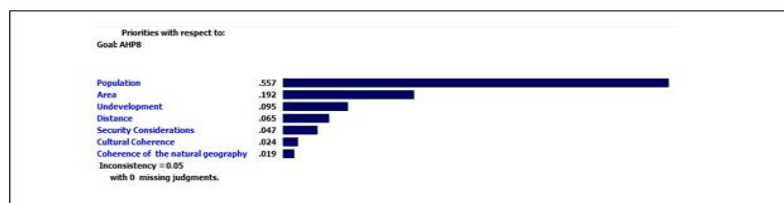
شکل (۷): محاسبه وزن معیارها با نرم افزار Expert Choice

با تحلیل مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی، مقالات و کتب مربوط به حوزه‌بندی انتخاباتی، قوانین مربوط به حوزه‌بندی و اخذ نظرات خبرگان شاخص‌های جمعیت، مساحت، فاصله، ملاحظات امنیتی، موقعیت مرزی، کم برخورداری، انسجام فرهنگی و انسجام جغرافیای طبیعی برای ترسیم مرز حوزه‌های انتخابیه در استان‌های کشور احصاء و سپس پرسشنامه AHP تهیه و برای ۳۲ نفر از خبرگان حوزه‌بندی انتخابات ارسال گردید.

پس از تکمیل پرسشنامه‌ها، میانگین هندسی مقایسه دویه دودویی شاخص‌ها در نرم‌افزار Expert Choice وارد گردید که خروجی آن برای استان‌های مرزی و غیرمرزی طبق اشکال ذیل درج گردیده است.

شکل (۸): وزن و رتبه شاخص‌ها برای استان‌های مرزی

شکل (۹): وزن و رتبه شاخص‌ها برای استان‌های غیرمرزی

۶. تجزیه و تحلیل

بررسی حوزه‌بندی انتخابات مجلس شورای اسلامی با توجه به ساختارها و قوانین مرتبط حاکی از آن است که آسیب‌های زیادی در این زمینه وجود دارد که مهم‌ترین موارد عبارتند از: -درحالی که در اکثر کشورها کمیسیون‌های ویژه‌ای به ترسیم مرز حوزه‌های انتخابیه می‌پردازند، بررسی لوایح و طرح‌های مربوط به حوزه‌بندی و مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی حاکی از آن است کارشناسان تقسیمات کشوری وزارت کشور، کمیسیون شوراها و امور داخلی مجلس، معاونت‌های وزارت کشور، نمایندگان پیشنهاد دهنده طرح‌ها، ائمه جمعه و نمایندگان مجامع استانی هر یک به نحوی در تغییرات حدود و افزایش نمایندگان حوزه‌های انتخابیه نقش‌آفرینی کرده‌اند، بنابراین در ایران نهاد مستقلی در وزارت کشور به منظور رصد کردن تغییرات حوزه‌های انتخابیه و حوزه‌بندی انتخاباتی وجود ندارد و سایر نهادها در این فرایند دخیل هستند و همواره امکان انحراف از معیارها برای تعیین حدود و ثغور حوزه‌های انتخابیه وجود دارد.

- حوزه‌های انتخابیه کشور فاقد تعادل جمعیتی هستند، به نحوی که ۶۷ حوزه انتخابیه دارای انحراف بیش از ۵۰ درصد از میانگین جمعیت کشوری و ۱۳۶ حوزه انتخابیه نیز دارای انحراف کم‌تر از ۵۰ درصد از میانگین کشوری می‌باشند.

- در نه حوزه انتخابیه، عدم انطباق مرزهای حوزه‌های انتخابیه با مرزهای تقسیمات کشوری وجود دارد که در این میان، استان سیستان و بلوچستان با ۲ مورد عدم تطابق، وضعیت به مراتب بدتری نسبت به سایر استان‌ها دارد.

- تعداد زیاد شهرستان‌ها در برخی حوزه‌های انتخابیه و همچنین وسعت زیاد برخی حوزه‌ها دسترسی نماینده به فرمانداران و بخشداران و موکلین این حوزه‌ها را با مشکل مواجه کرده است. همچنین در این حوزه‌های انتخابیه شکل‌گیری رقابت‌های مکانی (محل‌گرایی منفی) عاملی مهم در کاهش پشتوانه رأی نمایندگان محسوب می‌گردد.

- سه حوزه انتخابیه دارای وسعت زیاد (بیش از ۱۰۰۰۰ کیلومتر مربع) می‌باشند که ناشی از موقعیت کویری آنهاست.

- شش حوزه انتخابیه دارای سویه امنیتی و همچنین ۳ حوزه انتخابیه پس از انقلاب بر پایه ملاحظات امنیتی تفکیک شده‌اند.

- دو حوزه انتخابیه فاقد پیوستگی سرزمینی و دو حوزه انتخابیه با معضل کژ حوزه‌بندی مواجه هستند

- ارتقاء سطح واحدهای سیاسی علی‌الخصوص ایجاد شهرستان‌های جدید که از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ (دوره ریاست جمهوری احمدی‌نژاد) با توجه به اصلاح تبصره دو ماده هفت قانون تقسیمات کشوری شتاب زیادی گرفته بود نیز به دیگرسازی و محلی‌گرایی منفی در حوزه‌های انتخابیه دامن زده بود، زیرا به هر نسبتی که واحدهای تقسیمات کشوری فزونی یابند به دلیل منابع محدود، رقابت‌های مکانی در بین آنان تشدید و زمینه بروز بحران و کاهش پشتوانه رأی نمایندگان را فراهم می‌نماید.

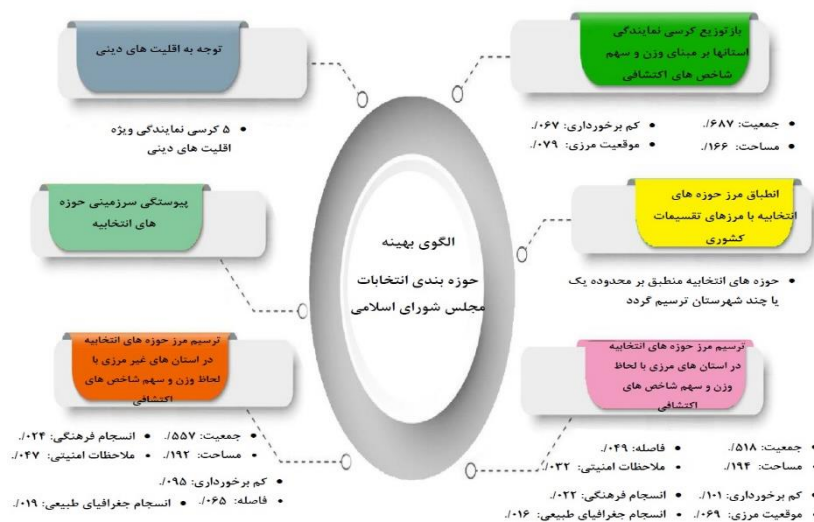
- طبق اصل ۶۴ اساسی پس از هر ۱۰ سال یکبار می‌توان ۲۰ نماینده به نمایندگان کنونی مجلس اضافه نمود، از سال ۷۸ تاکنون تعداد نمایندگان کنونی فزونی نیافته است.

- درلوايح و طرح‌های مربوط به اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه، فقط افزایش نمایندگان و تغییر حدود مرز حوزه‌های انتخابیه مبنا قرار گرفته است و ملاحظات امنیتی عاملی مهم در عدم کاهش سهمیه نمایندگان حوزه‌های انتخابیه‌ای که تعداد آنها با عدالت فضایی منافات دارد، به شمار می‌رود. به منظور کاهش آسیب‌های حوزه‌بندی انتخاباتی در ایران، با تحلیل مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی و قوانین مربوط به حوزه‌بندی و اخذ نظرات متخصصین یازده سناریو با توجه به معیارهای مندرج در اصل ۶۴ قانون اساسی (انسانی، جغرافیایی، سیاسی و نظایر آنها) به منظور ارائه الگوی بهینه حوزه‌بندی به بوته نقد خبرگان گذاشته شد و پس از تأیید پنج سناریو با آزمون‌های مربوطه، ابتدا شاخص‌های جمعیت، مساحت، موقعیت مرزی و کم‌برخورداری با نظر خبرگان برای سناریو بازتوزیع کرسی استان‌های کشور احصاء گردید که با استفاده از تحلیل سلسله مراتبی AHP، محاسبه اوزان شاخص‌ها برای بازتوزیع کرسی نمایندگی استان‌ها صورت گرفت. سپس با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی وزن شاخص‌های جمعیت، مساحت، فاصله، ملاحظات امنیتی، موقعیت مرزی، کم‌برخورداری، انسجام فرهنگی و انسجام

جغرافیای طبیعی بصورت جداگانه برای استان‌های مرزی و غیرمرزی در ترسیم مرز حوزه‌های انتخابیه تعیین گردید. جمع جبری اوزان شاخص در هر یک از دو سناریوی مذکور عدد یک می‌باشد. الگوی بهینه ترکیبی از شاخص‌های دو سناریو مذکور و سناریوهای پیوستگی سرزمینی حوزه‌های انتخابیه، انطباق مرز حوزه‌های انتخابیه با تقسیمات کشوری و عدم تغییر در پنج کرسی نمایندگی ویژه اقلیت‌های دینی است. چنین الگویی ترکیبی از شاخص‌های سه معیار جغرافیایی، جغرافیایی-سیاسی و اقتصادی برابر جدول (۸) است که برای ترسیم و تعیین حدود حوزه‌های انتخابیه در ایران پیشنهاد گردیده است. کاربرد چنین الگویی فارغ از افزایش کرسی‌های نمایندگی مجلس شورای اسلامی می‌تواند مسئله ترسیم حدود حوزه‌های انتخابیه را مرتفع نماید.

جدول (۸): معیارها و شاخص‌های الگوی بهینه

ردیف	معیار	شاخص	تعریف در صورت نیاز
۱	جغرافیایی	جمعیت حوزه انتخابیه	--
		مساحت حوزه انتخابیه	-
		پیوستگی سرزمینی اجزا حوزه	--
		انسجام جغرافیای طبیعی حوزه	---
		فاصله	فاصله بین سکونتگاه‌ها
۲	جغرافیایی - سیاسی	توجه به اقلیت‌های دینی	عدم تغییر در ۵ کرسی اقلیت‌های دینی
		انطباق مرز حوزه‌های انتخابیه با مرزهای تقسیمات کشوری	حوزه‌های انتخابیه منطبق بر محدوده یک یا چند شهرستان ترسیم گردند
		ملاحظات امنیتی	رقابت‌های مکانی با سویه امنیتی
		موقعیت مرزی	----
		انسجام فرهنگی	همگنی از لحاظ قومی، زبانی و مذهبی
۳	اقتصادی	کم برخورداری	بر مبنای شاخص‌های محرومیت و توسعه فصل یافته‌ها

شکل (۱۰): الگوی بهینه حوزه بندی انتخاباتی در ایران

۷. نتیجه گیری

حوزه های انتخابیه به عنوان یکی از عناصر متشکله ی انتخابات، نقاطی مجزا و مرزبندی شده از لحاظ جغرافیایی هستند که با هدف انتخاب اعضای نمایندگان مجلس ترسیم گردیده اند و واضح ترین انعکاس فضایی مشارکت شهروندان در تصمیم گیری های سیاسی محسوب می شوند. بنیان اصلی ارتباط عدالت فضایی و حوزه بندی انتخاباتی پارلمانی از دریچه قدرت است که به نقش آفرینی و سهم بودن افراد ملت در قدرت از طریق انتخاب نمایندگان حوزه های انتخابیه پرداخته و با حوزه بندی انتخاباتی پیوند می خورد. یافته های پژوهش گویای آن است که نسبت نابرابر جمعیتی، عدم انطباق با تقسیمات کشوری، تعدد زیاد شهرستان ها و وسعت زیاد برخی از حوزه های انتخابیه، کژحوزه بندی، رقابت واجد سویه امنیتی و فقدان نهاد مستقل حوزه بندی، مهم ترین آسیب های حوزه بندی انتخاباتی در ایران به شمار می روند. به منظور کاهش آسیب های فوق، الگوی بهینه حوزه بندی انتخاباتی در ایران، ترکیبی از سناریوهای بازتوزیع کرسی نمایندگی استان ها، توجه به اقلیت های دینی، انطباق مرز حوزه های انتخابیه با تقسیمات کشوری، پیوستگی

سرزمینی، ترسیم و تعیین حدود مرز حوزه‌های انتخابیه در استان‌ها بر مبنای وزن و سهم شاخص‌های اکتشافی است. به منظور نهادینه کردن الگو، پیشنهادهای به شرح ذیل مطرح می‌گردد. -بازنگری در تبصره دو ماده هفت تقسیمات کشوری در خصوص ایجاد شهرستان‌های جدید ضروری به نظر می‌رسد، زیرا طبق تبصره ماده مذکور با کم‌ترین جمعیت می‌توان به ایجاد شهرستان‌های جدید مبادرت نمود.

- تعیین دوره زمانی ۱۰ ساله برای اصلاح مرز حوزه‌های انتخابیه با توجه به تغییرات جمعیتی و وضعیت برخورداری اجزاء حوزه‌های انتخابیه

- کاربست الگوی پیشنهادی در جدول حوزه‌های انتخابیه در قالب یک پژوهش دیگر بر مبنای وزن شاخص‌های اکتشافی

- ایجاد نهاد حوزه‌بندی انتخاباتی در زیرشاخه تقسیمات کشوری در وزارت کشور. اعضای چنین نهادی بایست ترکیبی از متخصصین جغرافیای سیاسی، GIS و آمار باشند و فارغ از جهت‌گیری‌های جناحی و سیاسی به ترسیم حوزه‌های انتخابیه بپردازند.

۸. قدردانی

با توجه به مستخرج بودن مقاله حاضر از رساله دکتری با عنوان آسیب‌شناسی حوزه‌بندی انتخاباتی در ایران و ارائه الگوی بهینه؛ مورد: مجلس شورای اسلامی، لازم می‌دانیم از معاونت پژوهشی دانشگاه تربیت مدرس به خاطر فراهم آوردن شرایط انجام این پژوهش، کمال تشکر و قدردانی را داشته باشیم.

۹. بیانیته نبود تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که تعارض منافع وجود ندارد و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را شامل پرهیز از سرقت ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش‌شونده، سوءرفتار و غیره، به‌طور کامل رعایت کرده‌اند.

References

1. Ahmadypour, Z; Hafeznia, M.R; Ettat, J; Karami, G (2020). Criteria for Determining Electoral Districts. *Journal of Political Geography*, 5(2), 17-41. **[In Persian]**
2. Ahmadypour, Z; Hafeznia, M.R; Khojamli, A (2011). Analysis of Constituencies of Golestan Province After Islamic Revolution of Iran. *Geopolitics Quarterly*, 27(21), 14-40. **[In Persian]**
3. Ahmaypour, Z; Heidarian, M; Roumina, E; Ettat, J (2022). Assessment trend of approval of the bill to reform the table of electoral districts of the Islamic Consultative Assembly and the number of lawmakers in 2000. *Quarterly of the Political Spatial planning*, 4(3).159-173. **[In Persian]**
4. Apollonio, N; Becker, R. I; Lari, I; Ricca, F; Simeone, B (2009). Bicolored graph partitioning, or: gerrymandering at its worst. *Discrete Applied Mathematics*, 157(17), 3601-3614.
5. Bickerstaff, S (2020). *Election Systems and Gerrymandering Worldwide* (p. 65). Springer.
6. Engstrom, R. L (2020). Partisan Gerrymandering: Weeds in the Political Thicket. *Social Science Quarterly*, 101(1), 23-36.
7. Farrell, D. M (2011). *Electoral systems: A comparative introduction*. Bloomsbury Publishing.
8. Ghaderi Hajat, M (2022). redefining of spatial justice, based on interview (2022/01/21). **[In Persian]**
9. Grofman, B. (1985). Criteria for districting: A social science perspective. *UCLA L. Rev.*, 33, 77.
10. Hafeznia, M.R; and et al (2015). designing the measurement model of spatial justice, Case study: Iran, space planning and design quarterly, *Magazin* 19, volume 1, pages 33-52. **[In Persian]**
11. Handley, L; Grofman, B (Eds.). (2008). *Redistricting in comparative perspective*. Oxford University Press
12. Handley, L (2006). *Delimitation Equity Project Resource Guide*. IFES.
13. Hebert, J. G; Verrilli, D. B; Smith, P.M; Hirsch, S (2000). *The Realist's Guide to Redistricting: Avoiding the Legal Pitfalls*. Chicago: American Bar Association.
14. Heidarian, M; Ahmaypour, Z; Roumina, E (2018). Analysis of the Spatial Pattern of Voting; a Case study of Tenth Parliamentary Elections in Northern Electoral District of Ilam Province. *Geopolitics Quarterly*, 13(21), 53-75.
15. Interview (2022). Summary of the opinions of 32 professors of political geography, Political managers, elections and national divisions of provinces. **[In Persian]**
16. Interview (2022). Summary of experts of national divisions and political elites of Golestan Province 2022/01/21 until 2022/03/03. **[In Persian]**
17. Interview (2022). Summary of experts of national divisions and political elites of Kordestan Province 2022/01/21 until 2022/03/03. **[In Persian]**
18. Johnston, R.J; Pattie, C.J (2012b). Kevin Cox and electoral geography. In: Jonas, A.E.G., Wood, A. (Eds.), *Territory, the State and Urban Politics*. Ashgate, Farnham, pp. 23-44.

19. Kavianirad, M; Rasouli, M (2014). Explanation of relationship between Geography and Elections (Electoral Geography). *Geopolitics Quarterly*, 10(36), 93-108. **[In Persian]**
20. Law on definitions and rules of Country divisions approved by the Islamic Council in 1983/07/06, file number 1.474, release date 1983/08/09. **[In Persian]**
21. Mir Ahmadi, F (2020). Investigating the population of Controlled areas according to the number of representatives of the Islamic Council based on Census (2016), deputy of political and Legal research, office of Political studies, Islamic council research center. **[In Persian]**
22. Morrill, R.L (1990). A geographers perspective. In B. Grofman (Ed.), *Political gerrymandering and the courts* (pp.212-239). New York: Agathon
23. Murphy, A. B (2000). Political organization of space in advanced placement human geography. *Journal of Geography*, 99(3-4), 120-131.
24. Rezaee, S (2015). Presentation the floatation of electoral areas boundary in Islamic council parliament elections based on increase of social capital. *Quarterly of the Macro and Strategic Politics*. 2(10). 129-145. **[In Persian]**
25. Safari, A (2005). The process of analyzing changes in Parliamentary Constituencies in Iran and providing an optimal model with an emphasis on the west of Iran, M.A thesis under the guidance of Dr. Zahra Ahmadipour, Tarbiat Modares University. **[In Persian]**
26. Soja, E. W (1971). Political organization of space.
27. Soja, E. W (2008). The city and spatial justice, Paper prepared for presentation at the conference Spatial Justice , Nanterre , Paris, March 12-14, 2008. www.jssj.org.
28. The Constitution of the Islamic republic, revised in 1368, article 64. **[In Persian]**
29. The text of 321 session of fifth Parliament deliberations, (1999). Museum library and Islamic Council documents Center. **[In Persian]**
30. The text of 322 session of fifth Parliament deliberations, (1999). Museum library and Islamic Council documents Center. **[In Persian]**
31. Webster, G. R (2013). Reflections on current criteria to evaluate redistricting plans. *Political Geography*, 32, 3-14.
32. Webster, G. R (2020). Definition of gerrymandering, Received from email. 2020.10.20.

COPYRIGHTS

©2023 by the authors. Published by the Iranian Association of Geopolitics. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>
